

Athugasemd við Frumvarp til laga um leikskóla frá Samskiptamiðstöð heyrnarlausra

Í íslenskum rétti og daglegu lífi er litið á íslenskuna sem sjálfsagðan hlut og sem móðurmál Íslendinga. Íslenska er hins vegar mál sem heyrnarlaus börn hafa ekki aðgang að eða hafa lélegan aðgang að á máltökualdri.

Í hæstaréttardómi (H.1999:390) um inntak skyldna opinberra aðila, á grundvelli laganna um málefni fatlaðra og mannréttinda og jafnræðisreglna, kemur fram að það eru lögfestar skyldur opinberra aðila að stuðla að jafnrétti fatlaðra og varða þær skyldur heyrnarlausra eins og aðra fatlaða. Heyrnarlaus og heyrnarskert börn þurfa að hafa aðgang að máli til þess að þau geti búið við jafnrétti í leikskóla og grunnskóla. Í öðrum dómi (H.1999:2015) um inntak kosningaréttarins kemur fram tímamótaniðurstaða um viðurkenningu íslenska táknmálsins. Þar gengur Hæstiréttur út frá því að íslenska táknmálið sé móðurmál heyrnarlausra. Við þessa ályktun er enginn fyrirvari settur í dómnum. Þarna viðurkennir Hæstiréttur í raun að íslenska móðurmálið er ekki eitt heldur tvö. Það er að segja íslenska annars vegar og íslenska táknmálið hins vegar. Í nýrri aðalnámskrá grunnskóla hefur verið lýst kennslu barna sem tala táknmál. Þar er litið svo á að þau séu tvítyngd og móðurmál þeirra séu íslenskt táknmál og íslenska.

Í lögum um leikskóla skortir á að réttur heyrnarlausra leikskólabarna til máls sé tryggður. Reynslan sýnir að almenn vísun til fatlaðra eða langveikra tryggir alls ekki að máltaka heyrnarlausra verði hnökralaus. Benda má á að markmið 2. gr. laga um leikskóla ná ekki til heyrnarlausra og alvarlega heyrnarskertra barna nema að fjallað sé sérstaklega um málréttindi þeirra. Í IV. kafla grunnskólalaga er fjallað um rétt nemenda. Það er athyglisvert að ekki er fjallað um hann í Frumvarpi til laga um leikskóla en vel mætti hugsa sér að þar væri tryggður réttur heyrnarlausra og heyrnarskertra barna til máls. Ráðstafanir til að tryggja hnökralausa máltöku barnanna verða að koma til á máltökuskeiði þeirra og það er ekki nóg að vísa til þess að hugsanlega verði sett sérlög til að tryggja máltöku sbr. *Um 2. gr. leikskólalaga bls 16 „...að ekki væri rétt að ákvæði um réttindi ákveðinna hópa umfram aðra væru sett inn í rammalöggjöf fyrir leikskóla, heldur ætti að kveða á um slík réttindi í þar til gerðum sérlögum.“* og er þarna m.a. átt við „börn sem nota táknmál“.

Þess ber að geta að staða barna sem tala táknmál og eiga það sem sitt fyrsta mál / móðurmál er afar ólík stöðu allra annarra barna og mikil hættu er á að máltaka þeirra verði veik ef ekki eru gerðar sérstakar ráðstafanir og að réttur þeirra til máls sé skýlaust tryggður. Börnin, sem um ræðir, eiga t.d. í flestum tilvikum ekki foreldra eða fjölskyldu sem tala mál sem þau hafa aðgang að. Það er þess vegna mikilvægt að lög tryggi að þau eignist móðurmál. Þá er ekki verið að tala um „réttindi umfram aðra“ heldur lágmarks réttindi. Eins og fyrr segir er þessi réttur ekki tryggður nú og reynslan sýnir að heyrnarlaus og heyrnarskert börn hafa í mörgum tilvikum alls ekki náð eðlilegum málþroska við upphaf grunnskóla. Í greinargerð um Frumvarp til laga um leikskóla er talað um „börn sem nota táknmál“ í sömu andrá og langveik börn. Það er einmitt útbreitt og almennt viðhorf að heyrnarleysi sé læknisfræðilegt vandamál og að táknmál sé aðferð

eða hjálpartæki til að fást við það. Einmitt þetta viðhorf kemur í veg fyrir að táknmál og menning heyrnarlausra njóti viðurkenningar og að heyrnarlaus og heyrnarskert börn nái þeim þroska sem leikskólinn á að tryggja þeim.

Við upphaf grunnskóla er gert ráð fyrir að börn hafi náð ákveðinni færni í táknmáli og námsskrá grunnskólans byggir á því að börnin hafi fengið eðlilega málþróun á leikskólaaldrinum. Í grunnskóla er táknmál kennslumál barna. Gæta þarf þess að tryggja máltöku og málþroska barnanna í leikskólanum og að sköpuð sé samfella í lögum um leik- og grunnskóla.

Valgerður Stefánsdóttir forstöðumaður Samskiptamiðstöðvar heyrnarlausra og heyrnarskertra